

Jety

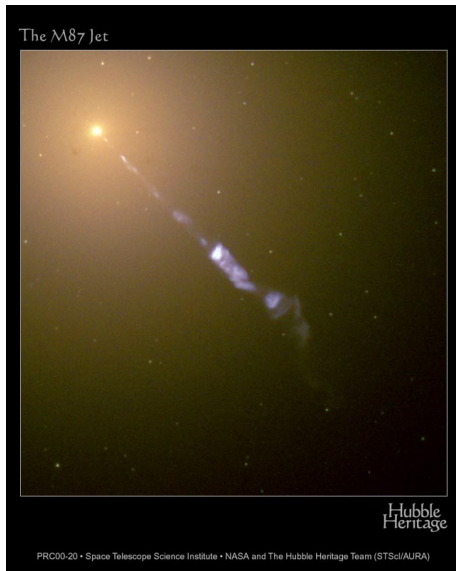
Kolimované toky hmoty

Filip Hroch, Viktor Votruba

ÚTFA, MU

5. květen 2006

První známý jet

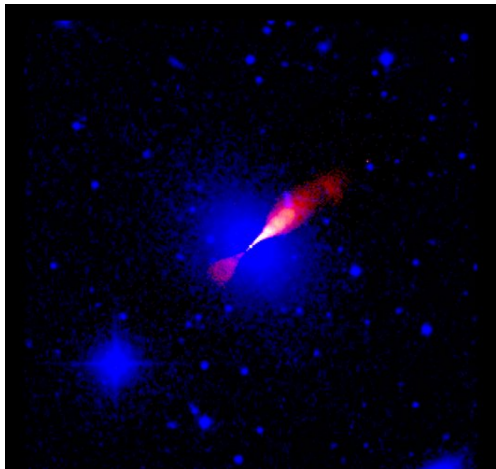

Jet z jádra M 87

- jádro & jet
- viditelné světlo
- Hubble space telescope

Curtis(1918):
"a curious straight
ray . . . connected
with the nucleus".

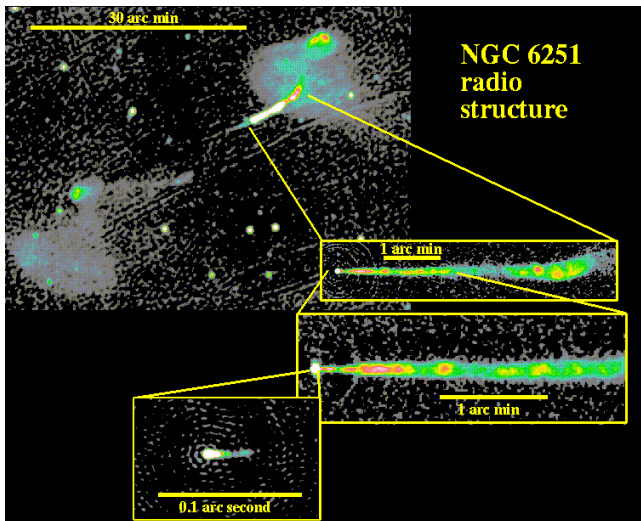
Jetý v rádiovém oboru

Jet z jádra NGC 315

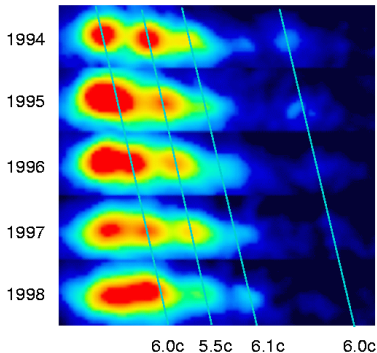
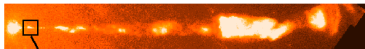
- rádiově (červená)
na 4885 MHz
- opticky (modrá)
- VLA

Rádiové mapy jetů pod různým úhlem pohledu

Struktura jetů blízko zdroje

Superluminal Motion in the M87 Jet

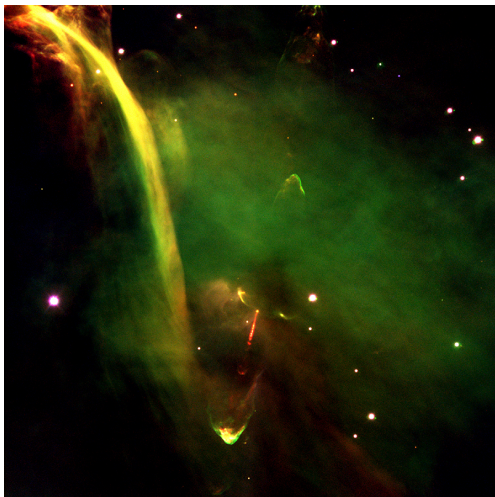
Nadsvětelný pohyb
v M 87

$$v_{\text{app}} = \mu D$$

$$d(1 - \beta) \approx 20 \text{ ly}$$

J. Biretta, STSI

Jety u Herbig – Haro objektů

Protostar HH-34 in Orion (VLT KUEYEN + FOR2)

ESO PR Photo 41h/99 (17 November 1999)

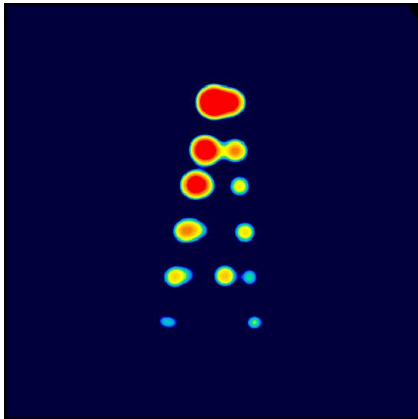
© European Southern Observatory

HH-34

Okolí mladé hvězdy
v komplexu mlhovin
v Orionu.

Mikrokvasary

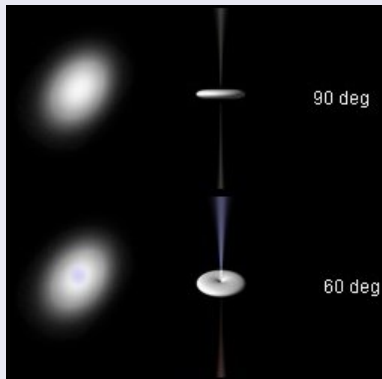
GRS 1915+105

Nadsvětelný pohyb u
 objektu v naší galaxii.

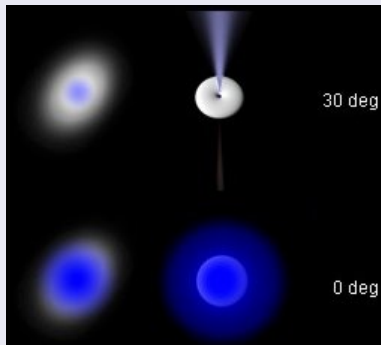
- $\mu_a = 17.6 \text{ mas/den}$
- $\mu_r = 9 \text{ mas/den}$
- $v_{\text{app}} \sim 1.2 - 1.7c.$
- SS 433, Cyg X-3,
 Sco X-1, ...

Unifikovaný model AGN – jety

Úhel pohledu

• rádiový jet

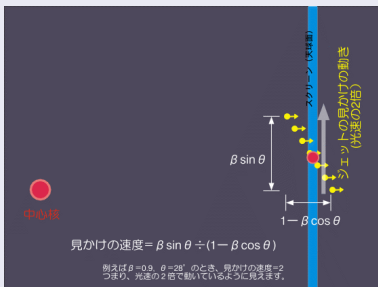
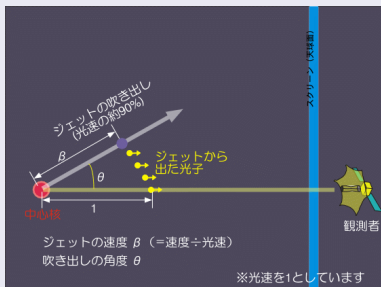

• kvasar, blazar

Kinematika nadsvětelného pohybu

Náčrt na vysvětlenou

Kinematika nadsvětelného pohybu

Formule na vysvětlenou

- Rudý posuv

$$\frac{\lambda_{\text{app}}}{\lambda_{\text{rest}}} = \frac{1 \pm (v/c) \cos \theta}{\sqrt{1 - (v/c)^2}}$$

- Rychlost měřená vzdáleným pozorovatelem

$$v_{\text{app}} = \frac{v \sin \theta}{1 \pm (v/c) \cos \theta}$$

- Vlastní pohyb měřený pozorovatelem

$$\mu D = \frac{v \sin \theta}{1 \pm (v/c) \cos \theta}$$

Záření z relativistických jetů

Formule pro záření

Intensita záření ("specifická energie"):

$$I = \frac{\Delta E}{\Delta\Omega\Delta\nu\Delta A\Delta t}$$

proto

$$\frac{I(t, \nu, \Omega, A)}{\nu^3} = \text{const.}$$

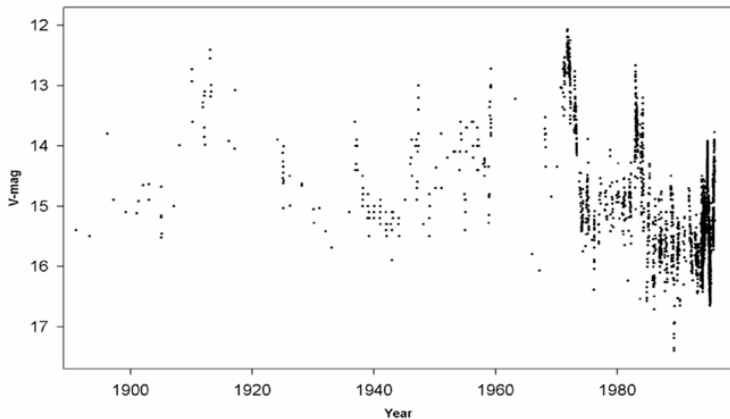
poměr toku záření $F \sim I$ s průběhem spektra ($\propto \nu^\alpha$) blobu k nám (approaching) a od nás (receding):

$$\frac{F_a}{F_r} = \left(\frac{1 + (v/c) \cos \theta}{1 - (v/c) \cos \theta} \right)^{3-\alpha}$$

OJ 287

Světelná křivka

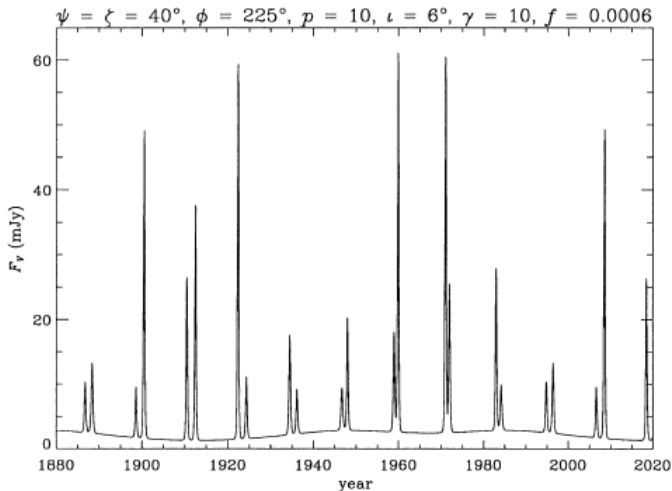
Historical V-magnitude light curve of OJ 287 (1891-1997)

Courtesy of A. Sillanpää

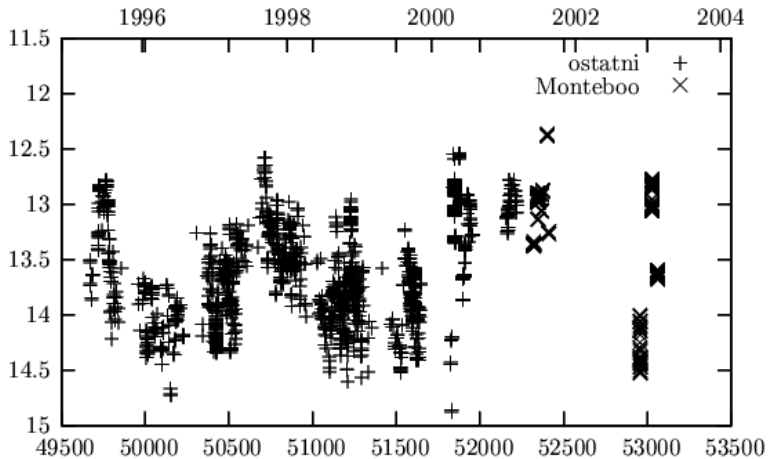
Beaming model pro OJ 287

Teoretická křivka

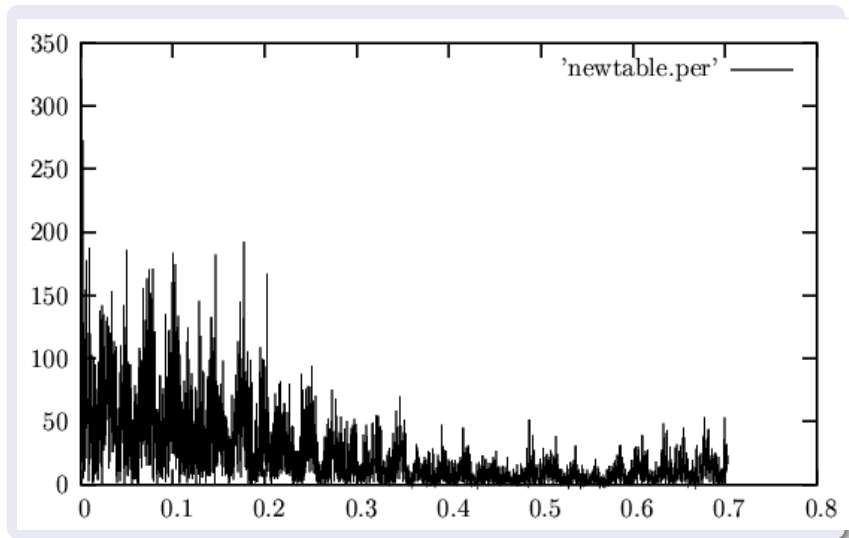

Periody blazarů

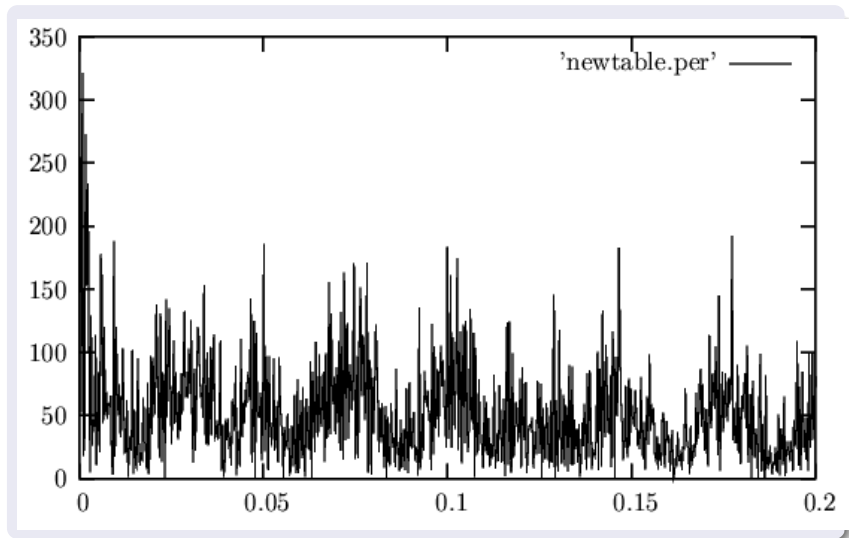
L. Sixtová: Blazary a jejich pozorování – PKS 0716+71

Periody pro PKS 0716+71

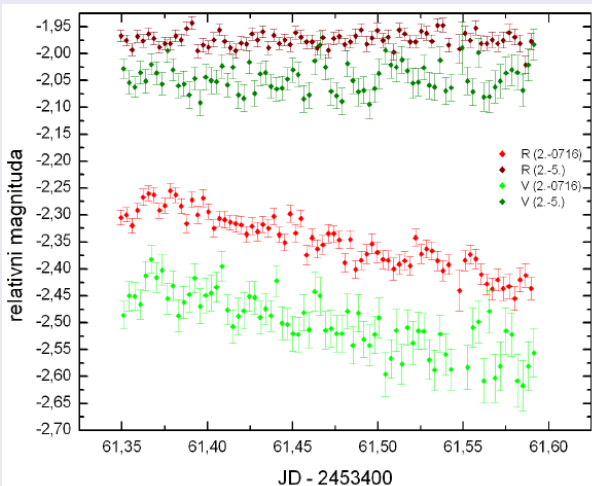
Periody pro PKS 0716+71 – detail

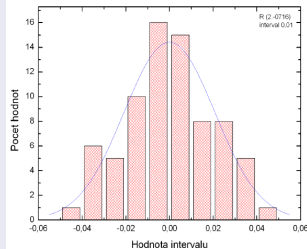
Variabilita blazarů

T. Krátká: Barevné změny blazarů – PKS 0716+71

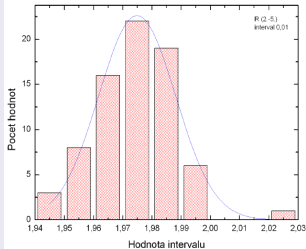
Variabilita PKS 0716+71

Hvězda

• $\sigma = 0.013$

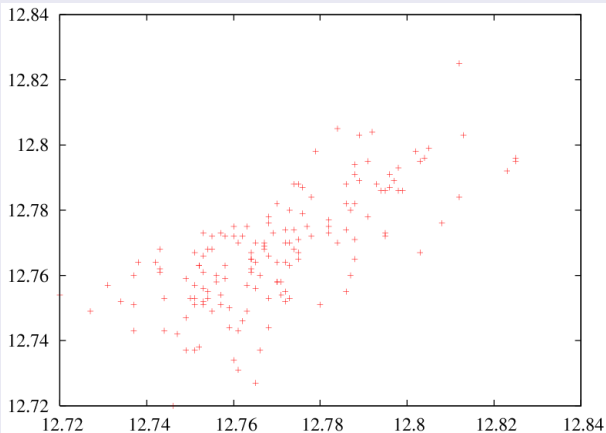
Blazar

• $\sigma = 0.021$

Chaos blazarů

Fázová trajektorie – PKS 0716+71

FAQ

- Jak vznikají jety?
- Jak to, že jety svítí?
- Jak si jety udrží svůj tvar?